

Jubileumsskrift

1915 - 2025

110 år av hemslöjd i gemenskap

Som stolt ordförande för Västmanlands läns äldsta hemslöjdsförening vill jag inleda denna skrift där vi sammanställt föreningens 110-åriga historia i ord och bild.

Föreningen har sedan starten verkat för hemslöjdens utveckling genom att bevara traditionella tekniker, sprida kunskap och stödja lokala hantverkare. Redan i de första stadgarna kan man läsa hur det skulle uppnås:

- *genom att tilvarataga äldre och nyare, värdefulla och för bygden typiska mönster och modeller av såväl manlig och kvinnlig slöjd*
- *genom att meddela undervisning i hemslöjd av olika slag*
- *genom anordnande av utställningar av hemslöjdsföremål*

För att fira jubileet 2025 har vi skapat en broderad tapet som levandegör föreningens historia, skaparkraft samt den kunskap och kompetens som finns bland våra medlemmar. Tapeten kommer att ställas ut på tre platser i Norberg under jubileumsåret. Många av illustrationerna i denna skrift är hämtade från dess olika delar.

Sedan januari 2024 har föreningen en egen lokal på Engelbrektsgatan i Norberg där vi träffas för samlingar och återkommande aktiviteter. I lokalens stora fönster presenteras vårt och andras hantverk i månadsvisa skyltningar.

Vi gläds åt föreningens tillväxt, med många nya medlemmar 2024 och ett ökande intresse även i år. Det vittnar om att hemslöjden lever vidare och utvecklas.

Min värnads för den generositet och glädje att dela med sig av kunskap och kompetens som idag finns inom föreningen är stor.

Nu ser vi med tillförsikt fram emot nästa 110 år av hemslöjdande i gemenskap – **Hemslöjd angår alla!**

Norberg, mars 2025
Arja Meller, ordförande

Länets äldsta slöjdförening

Norbergs Bergslags Hemslöjdsförening (NBHF) är länets äldsta hemslöjdsförening. En vårdag 1915 kunde man i ortspressen i Norberg läsa ett upprop, som började:

"HEMSLÖJDSVÄNNER! För att väcka intresse för upplifvande af den fordomtima i de flesta hem idkade hemslöjden anordnas UTSTÄLLNING i Tingshuset i Norberg den 24-27 april 1915..."

Mängder av äldre och nyare slöjd lämnades in. Utställningen fick stor uppmärksamhet och det resulterade i ett möte den 13 juni 1915.

Vid mötet var många av traktens kulturintresserade personer närvarande. Vår mångårige ordförande Ingrid Friman har berättat, och andra källor vidhåller, att många av de deltagande männen hade ambitionen att bilda en hembygdsförening, men de textilintresserade kvinnorna fick övertaget och den förening som bildades var NBHF.

Föreningen skulle verka för hemslöjdens förädling och utveckling inom Norbergs Bergslag med angränsande socknar inom Västmanland (dvs socknarna Norberg, Västanfors, Västervåla, Karbenning och Västerfärnebo).

Den första styrelsens bestod av ordf Gustaf Tamm, Ingrid Eriksson, Aimée Åkerhielm, Anna Bark, Ingrid Karlow, Uno Johansson, Eva Dahlström, Ida Rockström och August Friberg

Året efter, 1916, bildades Norbergs Hembygdsförening

De första stadgarna - utdrag ur protokoll från konstituerande möte

"Stadgar för Håbergs Bergslags Hemslojdsförening u. s. a.

§ 1

Föreningens firma är Håbergs Bergslags Hemslojdsförening utan personlig ansvarighet.

§ 2

Föreningen har till ändamål att inom Håbergs Bergslags med angränsande socknar inom Västmanlands län verka för hemslojdens främjande och utveckling. Detta till syfte vill Föreningen uppnå:

1) genom att tillvarata alla äldre och yngre värdefulla och för bygden typiska möbler och modeller af såväl manlig som kvinnlig slöjd.

2) genom att meddela undervisning i hemslojd af olika slag.

3) genom anordnande af utställningar af hemslojdsföremål.

4) genom att förmedla försäljning af hemslojdsarbeten

5) genom samarbete med respektive slöjdskolor

§ 3

Hvarje medlem betalar en inträdesavgift af minst 50 öre samt en årsavgift af en krona (1). Underordnade medlem betalar en årsavgift af minst 5 kr. (fem). Tillbetalda avgifter och bidrag kunna ej återfordras.

Vinstutdelning må ej fröckomma

§ 4

Föreningens angelägenheter handhafvas af en styrelse bestående af nio (9) personer (däraf 5 (fem) män (och 4 supplement))

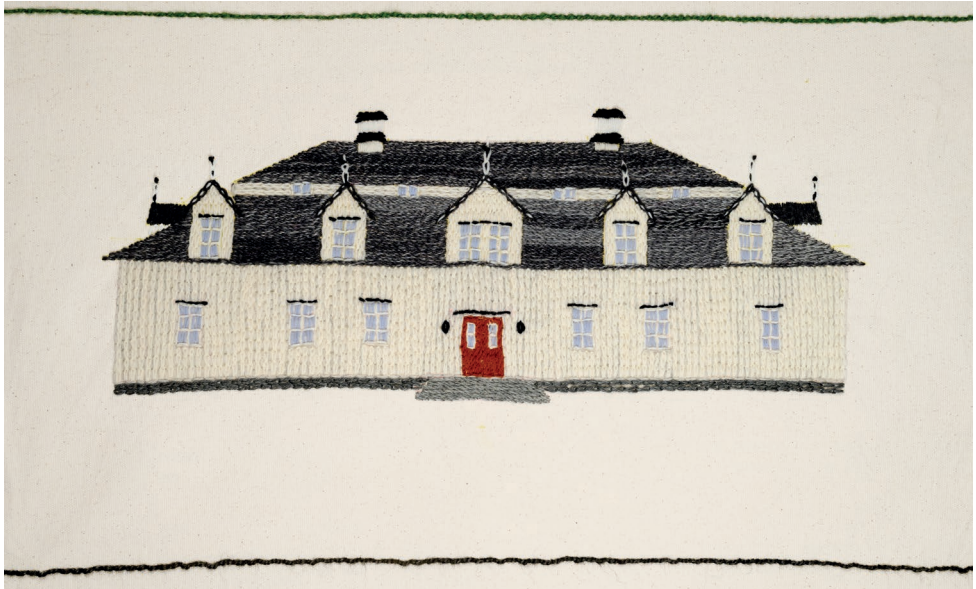

Visa det kompletta protokollet från 1915

Visa tryckta stadgar från 1915

Högfors Herrgård

Broderi av Mary-Ann Abelt illustrerande Högfors Herrgård

Högfors Herrgård ligger några kilometer sydost om Norberg. En gång i tiden hade Högfors bruk en av Sveriges största stångjärns-hammare. De sista masugnarna på Högfors byggdes 1915–1916 men 38 år senare lades de ner.

Brukspatronerna med sina familjer levde ofta ett liv i välstånd och barnen växte upp med ett överflöd runt sig. De hade möjlighet att studera vid universiteten och resa ut i världen för att se sig omkring.

En av dessa var kulturpersonligheten Florrie Hamilton som gjorde herrgården till en mötesplats för 1930–1950-talets tongivande kvinnor.

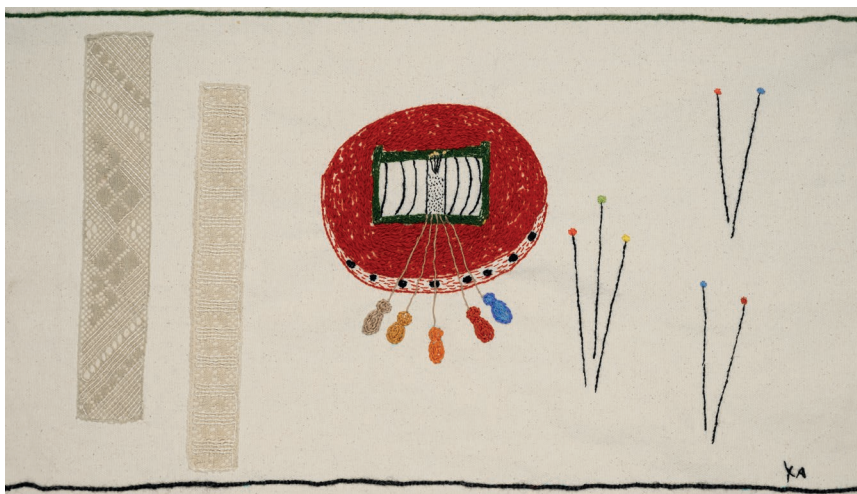
Aimée Åkerhielm (1858-1924)

En av de drivande krafterna inom hemslöjden var Aimée Åkerhielm af Blombacka på Högfors herrgård, där stickning och spetsknyppling bedrevs sedan sekelskiftet 1800-1900. I en artikel i Svenska Dagbladet den 9 jan. 1916 skriver man om bl a Högfors där man tagit upp....

*”..den blygsamma, men mycket heder-
värda och goda stickningen, hvilken tycks
äga höga anor inom länet framför allt för
vantar i en liffull och präktig mönster-
gifning. Man erinrar sig ännu den vackra*

*sändning af dylika vantar, som visades å den stora ”Volkskuns-
tausstellung” i Berlin januari 1909. För dessa vantar har man funnit god
marknad öfver hela världen, och de småflickor, hvilkas snabba och
behändiga små fingrar med sådan skicklighet tillverka dem, ha sin
goda inkomst af det vackra arbetet. Ett ypperligt exempel på hvad en
med intelligens och konstärslig smak ledd hemslöjdsutöfning med de
enklaste medel och den minsta apparat i både kulturellt och ekonomiskt
afseende kan förmå!”*

Broderi av Katarina Andersson föreställande en knyppeldyna. Spetsen är knypp-
lad av Marianne Ekman efter mönster av Karin Israelsson.

Märta Gahn (1891–1973)

Märtha Gahn fotograferad vid invigningen av hennes utställning på Örebro länsmuseum 1966.
Bild: Örebro läns museum, PDM.

Märta Gahn var en framstående svensk textilkonstnär och designer, erkänd för sina innovativa och färgstarka mönster, ofta inspirerade av folkliga traditioner. Hon var särskilt framstående inom broderi och textiltryck och arbetade både som formgivare och pedagog. Gahn utbildade sig vid Tekniska skolan (nuvarande Konstfack) i Stockholm och arbetade under sin karriär bland annat för Handarbetets Vänner och Elsa Gullbergs textilateljé.

Hennes arbete präglades av en djup respekt för historiska textiltraditioner, samtidigt som hon moderniserade dem för sin samtid. Hon var en av de viktigaste personerna inom den svenska textilkonstens utveckling under 1900-talet och bidrog till att etablera broderiet som en konstform snarare än enbart ett hantverk. Gahn designade även mönster för mattor, tyger och inredningstextilier, ofta med stiliserade, geometriska motiv och levande färgkombinationer.

Under 1930-talet var hon anställd som hemslöjdskonsulent på halvtid av Norbergs Bergslags Hemslöjdsförening. Där komponerade hon både kyrkliga och profana textilier med tonvikt på röllakansteknik. Ett av hennes verk är kormattan i Norbergs kyrka som vävdes och skänktes till församlingen av föreningen 1935. Mattan föreställer en gruva i genomskärning som är kantad av strömmande vatten och järn. Texten på mattan är en gammal förbön för gruvarbetarna:

”Bevara för skada och farlighet dem som arbeta i de djupa jordens rum.”

Hennes inflytande märks än idag, då många av hennes mönster fortfarande används som inspiration inom textildesign och hantverk.

Arbetet med att tillverka mattan till Norbergs kyrka

Norbergs kyrka

Broderi av Mary-Ann Abelt illustrerande Norbergs kyrka

Kormattan från 1935 ligger ännu idag i Norbergs kyrka

Norbergsdräkten

Broderi av Eva Toft

Under 1950-talet bedrevs verksamheten med textilkonstnärinnan Aino Kärrman som konsulent och hon hjälpte till att komponera Norbergsdräkten. Den lokala eldsjäl i arbetet var Greta Jacobsson, som forskat i gamla bouppteckningar för att få fram färger, mönster och material. Idag används dräkten bl.a av kranskullan i Englebrektsloppet.

Om hemslöjd

Broderi av Ritva Eriksson illustrerande skapande i ull

Ordet hemslöjd kan ha många olika betydelser och har skiftat över tid och beroende på sammanhang. Grundtanken är nästan alltid densamma

– ett handens arbete –

i första hand en nyttoproduktion för husbehov eller försörjning men oftast som bisysselsättning till annat arbete.

Under 110 år har förutsättningar förändrats. Både material och levnadsvillkor har ändrats vilket också påverkat hemslöjden. När hemslöjdsföreningen bildades var en viktig orsak att ge kvinnor försörjning och NBHF hade många kvinnor som vävde, spann, knypplade och framställde varor som såldes i butiken. Senare under 1900-talet började kvinnor alltmer arbeta utanför hemmet och i och med industrins utveckling avtog behovet att själv tillverka produkter till husbehov. Man kunde köpa färdigt och så är det än idag. Slöjdandet blev mer och mer en hobby.

Materialet har varit detsamma men betydelsen har skiftat. I början av 1900-talet var lin en vardagsvara och bomull var det finaste materialet. I och med industrins utveckling är det idag precis tvärtom. Verktygen har i stort varit desamma även om maskiner har kommit in som hjälpmedel idag.

Hemslöjden bygger i material, teknik och mönster på äldre förebilder men tillåter nyskapande och hemslöjdsföreningarna har en viktig uppgift i att hålla kunskapen vid liv och föra den vidare till kommande generationer.

Broderi av Inga Klingberg illustrerande skapande i lin och ull

Hemslöjd till försäljning

1920 startade föreningen en affärsrörelse med Alma Johansson som föreståndare, ett uppdrag hon innehade ända till 1955.

Alma Johansson (1883 - 1961)

Affären låg i Abrahamsgården och försåg kunder med vävda tyger och andra hantverksprodukter. År 1925 vävdes exempelvis 236 meter daldräll, 533 meter gardiner och 625 meter klänningstyng i bomull, 237 meter möbeltyg och 52 meter handdukar. Till en början var ekonomin sparsam, men beställningarna ökade, bl.a. genom olika kontakter. Några riktigt stora beställningar hjälpte verksamheten igång.

När Allmänna BB i Stockholm byggdes beställdes en stor del av inredningstextilierna från Norbergs Bergslags Hemslöjdsförening.

Bomullstygerna som blev en stor artikel. Inspirationen hämtades från gamla västmanländska tygprover insamlade av Aimée Åkerhjelm. Föreningen och butiken hade en stor betydelse för bygden. Det var ont om arbete och extrainkomster, och här fick nu kvinnorna möjlighet att tjäna en egen slant.

Den hårda slöjden var också representerad, Johannes Berg svarvade lampfötter och ljusstakar och "Kopparpetter" gjorde föremål i koppar och mässing. Thorshammars verkstad levererade artiklar i tenn och mässing.

Under 1940-talet framgår av årsberättelserna att föreningen har en ”fram-
åtgående tendens” men det stora problemet var bristen på material.

1955 blev Anna-Karin Nilsson ny föreståndare och hon skapade mönster
för broderier. Hennes mönster och knypplmönster skapade av Karin
Israelsson och Olle Norin såldes bl.a. genom ICA-kuriren.

I övergången till 1970-talet blev det kris för många affärsdrivande hem-
slöjdsföreningar, så även i Norberg. År 1970 beslutade styrelsen att lägga
ned den affärsdrivande verksamheten och övergå till ideell förening med
samma målsättning som tidigare.

*Broderi av Gunnel Svedberg föreställande skylten som pryddes föreningens
första affär. Numera sitter den på Tackhäradsboden på Karlbergs hembygdsgård
i Norberg.*

Knyppling

Broderi av Marianne Ekman med en spets vars mönster skapats av Olle Norin

Knypplingen har i obruten tradition hållits levande i bygden. En av dåtidens främsta experter på knyppling Hilda Starck Liljenberg, utarbetade nya mönster s.k. Högforsspetsar, och Elisabeth Hamilton höll kurser.

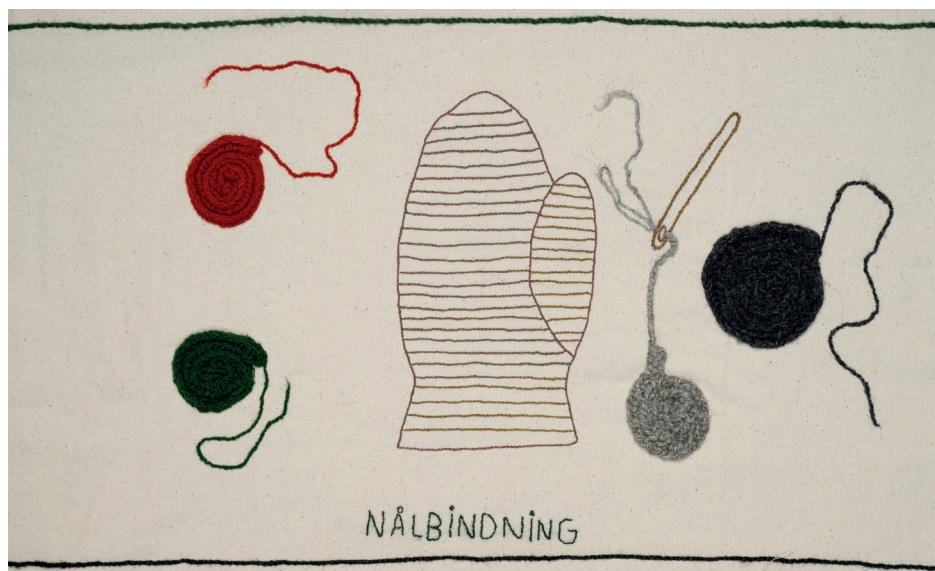
Lärarinnan i Spännarhyttan, Anna Gustavsson gick troligen en kurs och senare en utbildning i Vadstena. Anna höll kurser i hemtrakten och Karin Israelsson var en av eleverna som senare kom att utbilda nya knypplare. Karin komponerade spetsarna till Norbergsdräkten som togs fram på 1950-talet. Hon började att knyppla som barn och utbildade sig senare i Vadstenaknyppling. Karin Israelsson arbetade om, och komponerade nya, knypplermönster bland annat till brudkronor som såldes i hemslöjdsbutiken i Norberg. Dessutom spreds Karins, och även Olle Norins, mönster i hela landet genom beställningstalonger i Icakuriren.

På 1940-talet tog Karin Israelsson över knyppekurserna efter förra lärarinnan Anna Gustafsson och fortsatte kursverksamheten i ett par decennier. Karin gick bort 2014, 100 år och 10 månader gammal.

Knypplingstraditionen har fortsatt genom bland andra Olle Norin och dagens knypplare Marianne Ekman och Karin Lindberg.

Nålbindning

Under 1960-talet återupptogs nålbindning, en gammal textil teknik. Margit Norlén lärde ut en lokal variant, och i Karbenning upptäckte Carin Klingberg ytterligare en version genom att repa upp ett par gamla vantar som hennes svärmor tillverkat många år tidigare. Carin kunde på så sätt upptäcka en ny lokal variant. Hon höll kurser i nålbindning och den konsten lever än i bygden.

Broderi av Ann-Cristin Nyberg

Ann-Cristin berättar om sitt broderi:

Jag har valt att brodera ett mönster till en nålbunden vante. Till höger om "mönstret" är en liten rundel i den teknik som jag fick lära mig av en kvinna från Norberg. Kvinnan hade lärt sig av en sjuksköterska från Stockholm som visst hette Margit Norlén. När jag kom till kvinnan så tänkte jag att det var någon av de andra teknikerna. Men hon sa: "Du ska få lära dig en teknik som gör att vantarna blir bra på en gång. Du behöver bara tvätta lite lätt så dom blir mjuka"

Jag är glad och tacksam att det var just den här tekniken. Den har jag lärt ut på cirklar och tekniken är en väg till att förstå alla de andra.

Dukar

Broderi av Britt-Marie Hägerman som beskriver sitt verk så här: Tanken var en tvättlina med de textilier som föreningen genom åren gjort och speciellt de olika ortsdukarna. Bråforsduken, Högforsduken och Norbergsduken. Det var för komplicerat att göra hela dukarna så det blev randningen.

Jag tyckte det behövdes något på marken och tittade då på de landskapsdjur och växter som Västmanland har. Ett rådjur passade på marken tittande upp på tvätten. Misteln fick hänga som en juldekoration (den var väldigt rolig att brodera). En tofsmes sitter uppe på en stolpe.

Dokumentation och museisamarbete

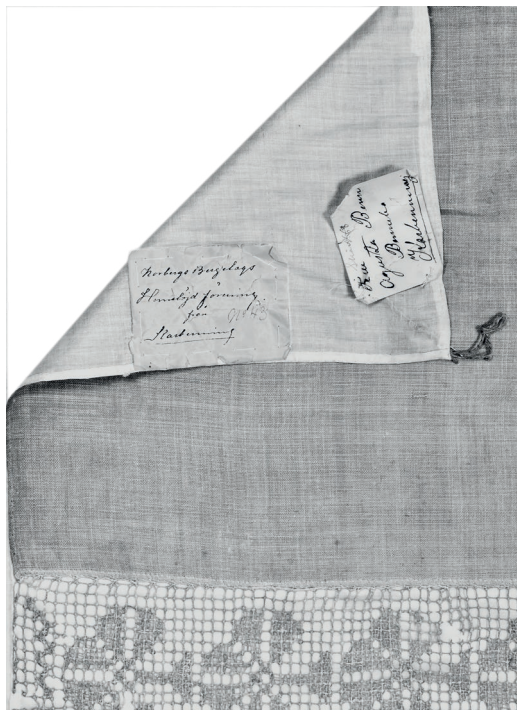

Foto: Västmanlands Läns Museum

Benn-Mors duk

På 1970-talet deltog intendent Sofia Danielsson från Nordiska museet i inventeringar. I affärslokalen upptäcktes en gammal linnevävnad, som Augusta Benn tidigare skänkt. Augusta var född 1857 och soldathustru i Karbenning. Duken hade rester av upphängningsanordningar i hörnen som gjorde att man kunde identifiera den som en ”päll” eller ”drätt”, avsedd att hängas över ett matbord för att skydda anrättningarna.

Troligen är den från 1500- eller 1600-talet. Duken renoverades av Riksantikvarieämbetet och Hemslöjdsföreningen

överlämnade den senare till Västmanlands museum. Där benämns duken ”Benn-mors duk”. Totalt överlämnades över 600 objekt, som senare skänktes till museet.

1980-talets stora uppgift blev insamling och senare dokumentation av främst stickade plagg från andra världskriget. En av föreningens medlemmar, journalisten Ingegerd Lindström, skrev om insamlingen i tidningen Land och plötsligt började stickade plagg med berättelser och dokument från krigstiden strömma in till föreningen. Många av dessa plagg finns idag på Nordiska museet och Västmanlands läns museum.

Studieresor

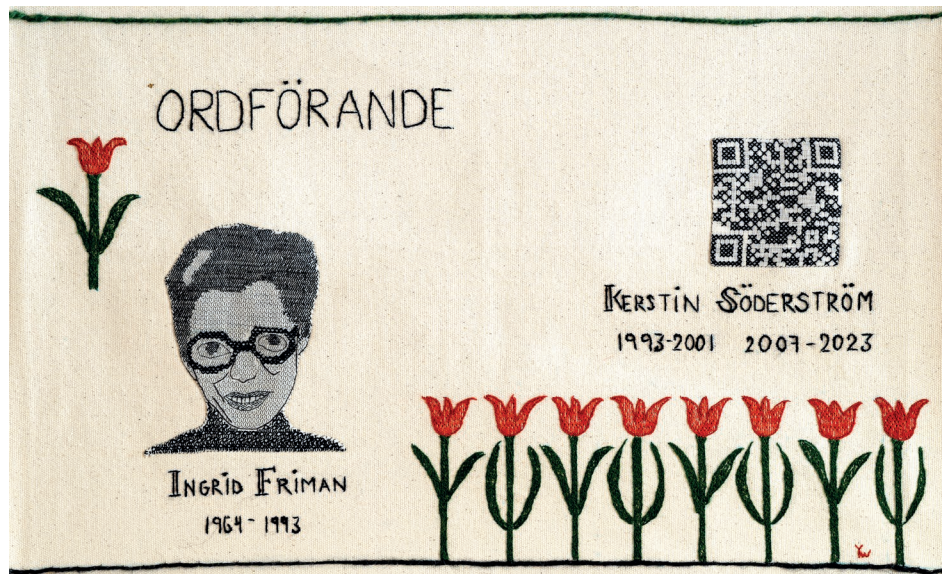

Broderi av Kersin Söderström

Tidigt 1970-tal började några i styrelsen, och då främst Ingvar Lindström, att arrangera studieresor i föreningens regi. Det var välorganiserade dagsresor med bl.a. besök i hemslöjdsbutiker, hos aktiva slöjdare och konstnärer eller för att se någon intressant utställning.

Dessa resor har under årens lopp fortlevt och alla Västmanlands kringliggande landskap har besökts och även Stockholm vid flera tillfällen. Dessa studieresor var under många år stommen i föreningsverksamheten. Här fick deltagarna se många både vanliga och ovanliga hantverk som exempelvis sidenvävnad, gyllenläderstillverkning, ullspinneri och vadmalstamp. Det är många hantverk som intresserat och inspirerat till föredrag, workshops och ökat kunnande.

Ordföranden

Broderi av Yvonne Winroth

Föreningens ordförande genom åren:

1915 – 1934	Jägmästare Gustaf Tamm, Ängelsberg
1935 - 1950	Disponent Ernst Malmgren, Kärrgruvan
1950 – 1954	Kassör Einar Thunell
1954 – 1964	Boktryckare Carl-Olof Unosson
1964 – 1993	Ingrid Friman - Rektor
1993 – 2001	Kerstin Söderström - Sjuksköterska
2001 – 2007	Karin Lundell - Adjunkt
2007 – 2023	Kerstin Söderström - Sjuksköterska
2023 -	Arja Meller - Statstjänsteman, keramiker

De senaste åren

Skyltfönster i lokalen på Engelbrektsgatan i Norberg

2015 firade föreningen 100-årsjubileum med en stor utställning där föremål lånades tillbaka från Västmanlands museum. Vävstugans vänner bistod med vävda alster och föreningens egna knypplare, väverskor och brodöser bidrog till en sevärd utställning med över 700 besökare

Sedan 2020 är NBHF ansluten till Västmanlands Hemslöjdsförbund och Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund.

Trots pandemin har verksamheten intensifierats, med kurser i knyppling, shashiko och andra slöjdtekniker samt månatliga aktiviteter såsom Broderiträffar och ”Nyfiken på slöjd”. 2024 öppnade föreningen en egen fast lokal för sin verksamhet.

Det är spännande och lärorikt att följa föreningens verksamhet under 110 år. Föreningens historia speglar en stark tradition av hantverk och kulturarv, där duktiga väverskor, knypplare och brodöser bidragit till att hålla slöjdens traditioner levande i Norbergs Bergslag.

Norberg 2025 // Kerstin Söderström

Källor: Förenings protokoll och årsberättelser, Västmanland fornminnesförenings årsskrift 1986, tidningen Hemslöjden 4/1965 samt personliga samtal med äldre medlemmar.

Jubileumsvanten

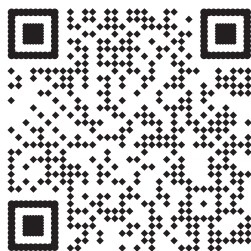
Norbergs Bergslags Hemslöjdsförening bildades 1915 och har sedan dess oavbrutet varit verksam. Hantverkstraditionen är ett levande inslag i bygden där ett tydligt engagemang, genuint intresse och hantverksskicklighet är utmärkande. I mitt framtagande av mönstret till Jubileumsvanten och Handledsvärmare Jubileum har just hemslöjdsföreningens givmilda glädje av skapande varit en stor inspirationskälla.

Över vantens framsida löper fem röda flätor vilka i designen representerar gemenskapen, mötena och samarbetet över hela 110 år, verkande över både dåtid och i nuet. Flätorna avslutas öppna högst upp symboliserande en öppenhet inför framtiden. Valet av flätornas färg föll på röd, kärlekens färg, både i tanke till hantverk och till människorna i den skapande gemenskapen. Omgivningarna i och kring Norberg med dess tidiga historia inom järnhantverk har inspirerat till designens ytterligare val av färger. Den rödmelerade och svarta får här representera tillverkningen av järn och bruket av kolmilor. Den vita färgen är snön, som vid utformandet av designen, sakta skapade ett vitt täcke utanför mitt fönster här i Norberg.

Norberg 2025 // Anneli Jöesaar

BLI MEDLEM IDAG!

Skanna QR-koden med kameran på din telefon,
eller gå in på **hemslojden.org** och
klicka på ***Bli medlem.***

Hemslöjden

**BLI EN DEL AV EN FOLKRÖRELSE SOM BEVARAR OCH
UTVECKLAR SLÖJDENS TEKNIKER, MATERIAL OCH KULTURARV.**

Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund • www.hemslojden.org • info@hemslojden.org